

Reportatge: Les Dones del 36, la història del silenci convertit en paraula

Després de deu anys difonent les seves vivències, l'associació s'ha dissolt recentment

Aracel·li Bassa

Gabinet de Comunicació del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Fa deu anys, un grup de vuit dones va decidir crear una associació per explicar com van viure la Guerra Civil a Catalunya i per transmetre a les generacions més joves els valors de la lluita antifranquista. Amb el seu testimoni oral, les Dones de 36 han explicat durant aquesta dècada la història de les dones que, primer, van lluitar per obtenir el dret al vot en la II República, després, van trobar-se al front i a la rereguarda durant la Guerra i, després de la Guerra, encara van ser empresonades o van haver d'exiliar-se. Aquest any, Dones del 36 ha decidit dissoldre's, perquè la majoria de les seves integrants ja han superat els noranta anys.

Coincidint amb l'adéu de l'entitat, i en reconeixement a la tasca que aquesta associació ha dut a terme durant deu anys per recuperar la memòria democràtica al nostre país, el Govern català li va retre el primer homenatge el passat mes de maig.

En aquest acte, la Direcció General de la Memòria Democràtica (Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació), va fer explícit el reconeixement a la lluita diària d'aquestes dones contra la desmemòria i l'oblit. A més de la reivindicació del paper femení en la lluita antifranquista, es reconeixia l'esforç personal de transmissió de la història oral a les generacions més joves, per tal que els valors de la pau i la democràcia es transmetin des de l'experiència.

És també a través d'entitats com Dones del 36 que es demostra, d'una banda, que la democràcia no apareix de bell nou l'any 1978, sinó que és fruit de la lluita per les llibertats i la resistència contra la dictadura i, de l'altra, que els drets de la dones també resulten de la reivindicació i del compromís personal. En aquest sentit va expressar-se la membre de l'entitat, Enriqueta Gallinat, en l'acte de lliurament del premi Maria Aurèlia Capmany, que van rebre l'any 1997: *“Volem explicar de viva veu què és una guerra, què és una dictadura i volem, per damunt de tot, reivindicar el paper de la dona en la lluita per la democràcia. A les dones se'ns va necessitar durant la Guerra, però després els nostres*

Membres de l'Associació *Les Dones del 36* al Palau de la Generalitat, on van ser homenatjades el passat mes de maig. D'esquerra a dreta: Josefina Piquet, Enriqueta Gallinat, Maria Salvo, Carme Casas Godessart, Emèrita Sarrias i Trinidad Gallego.
Foto: Eva Guillamet.

mateixos companys, ens han ignorat i hem hagut d'ésser nosaltres les que, en desenvolupar-se el moviment feminista, hem volgut ser un dels puntals de la llibertat".

Una història de deu anys

La història de Dones del 36 comença l'any 1997, quan un grup de dones decideixen unir-se per donar a conèixer en escoles, instituts, centres cívics i mitjans de comunicació la seva participació durant la Guerra Civil espanyola en tots els àmbits de la societat que quedaven buits perquè els homes estaven combatent al front.

Victoria Carrasco (Torres de la Alameda, Madrid, 1917 – Barcelona, 2003) va ser vicepresidenta de l'associació. L'any 36, com a membre de les Joventuts Socialistes Unificades, va estar reclutant combatents a Alcalá de Henares i, en acabar la Guerra, va fugir a Madrid, on va ser empresonada l'any 39. Victoria va participar en el Moviment Democràtic de Dones i va ser detinguda i agredida en diverses ocasions per participar en manifestacions contra el règim franquista.

Carme Casas (Alcalá de Gurrea, Osca, 1921) va ingressar a les Joventuts Socialistes Unificades de Lleida, l'any 36. En acabar la Guerra, va fugir cap a Figueres i, després, cap a França. En esclatar la Segona Guerra Mundial va ser deportada a un camp de concentració on s'hi va estar uns mesos. Durant aquest conflicte va fer d'enllaç en la resistència francesa i va tornar a Espanya l'any 44 fugint de la Gestapo. L'any 2001, el Govern li va atorgar la Medalla i la Placa President Macià. Actualment és presidenta de l'Amical d'Antics Guerrillers Espanyols a França.

Rosa Cremón (Villaverde, Madrid, 1914 – Barcelona, 2005) va marxar amb la seva família a França quan tenia quatre anys. En esclatar la Guerra, va tornar a Espanya com a voluntària de la CGT i del Partit Comunista Francès, i va estar ajudant en diversos hospitals. Als anys 40 va ser condemnada per ajudar a guerrillers i per rebel·lió militar. L'any 1955 va sortir de la presó.

Trinidad Gallego (Madrid, 1913) expresidenta de l'associació Dones del 36, va treballar com a infermera militar al front de Madrid durant la Guerra. L'any 39 va ingressar a la presó madrilenya de Ventas, on va passar dos anys. Als anys 40 va ser condemnada de nou per auxiliar bandolers i, en sortir, va ser desterrada.

Enriqueta Gallinat (Barcelona, 1909 – Barcelona, 2006) va fer campanya a favor de l'Estatut d'autonomia, el vot femení i per la igualtat de la dona. Va col·laborar amb la resistència francesa i, en la dècada dels 40, va ser condemnada per un delictes d'espionatge. Enriqueta va rebre la Creu de Sant Jordi el 1996, per la defensa de la llibertat, i la Medalla d'Honor de Barcelona, el 2002.

Conxa Pérez (Barcelona, 1915) va incorporar-se a la lluita obrera l'any 31. A la Guerra Civil va lluitar al front d'Aragó i va treballar en una fàbrica de material bèl·lic. Després de la Guerra va viure uns anys a França, on va ser enviada al camp d'Argelers.

Manola Rodríguez (Bilbao, 1917) va ingressar a la JSU (fusió de les Joventuts Socialistes i Comunistes) l'any 36 i durant la Guerra va lluitar al front. L'any 2001 va rebre la Medalla President Macià.

Maria Salvo (Sabadell, 1920) també va ingressar a les JSU, l'any 36 i, en acabar la Guerra Civil, va exiliar-se a França fins que, en esclatar la Segona Guerra Mundial, els gendarmes la van lliurar a la Guardia Civil. Va passar setze anys a la presó durant el franquisme. Maria va ser investida doctora honoris causa per la UPC (2004), en representació de les persones que van lluitar contra la dictadura i va rebre la Medalla d'Honor de Barcelona. La Generalitat li va atorgar la Creu de Sant Jordi al 2005 com a referent de la lluita per les llibertats democràtiques des de l'espai comunista i, l'any següent, va rebre el Premi Universitat Progressista d'Estiu Catalana (UPEC).

D'altra banda, tot i que no forma part del grup de fundadores de l'associació, també cal afegir unes pinzellades de la biografia de **Josefina Piquet**, pel seu rellevant paper per donar a conèixer Dones del 36. Josefina tenia dos anys quan va esclatar la Guerra i va patir les seves conseqüències durant la infantesa (el seu pare va ser enviat a un camp de concentració francès i va exiliar-se a França amb la seva família). És per això que, un dia, quan tenia cinquanta-cinc anys va decidir trencar el silenci i recuperar el seu passat.